

De missie van Meinhard Miegel

Nadert het einde voor de verzorgingsstaat?

Achtergrond - 5 december 2003

(5 december 2003) Op 18 december zal de Duitse socioloog en polemist Meinhard Miegel in Amsterdam een [lezing](#) houden over de *Reformstau* in Duitsland. Miegel, al 25 jaar de baas van het prestigieuze [Institut für Wirtschaft und Gesellschaft](#) (IWG) in Bonn, pleit in eigen land al jaren voor ingrijpende hervorming van de verzorgingsstaat. Nu de regering Schröder eindelijk hervormingen op haar agenda heeft gezet, worden de opvattingen van Miegel steeds interessanter. Wie is deze man, die in Nederland nagenoeg onbekend is en in eigen land wel de 'Kassandra aan de Rijn' wordt genoemd? Welke bestemming heeft hij voor ogen voor de traditionele verzorgingsstaat en met welke maatregelen wil hij deze bereiken?

Hoewel Meinhard Miegel (1939) al 25 jaar dezelfde baan heeft, beschikt hij over een indrukwekkend curriculum vitae. Hij studeerde tussen 1958 en 1966 zowel sociologie, rechten als filosofie aan de universiteiten van Frankfurt am Main, Freiburg en Washington D.C. Later volgde nog een promotie in de rechtsgeleerdheid. Na een korte carrière in het bedrijfsleven bij de firma Henkel, bekleedde hij van 1973 tot 1977 verscheidene posities binnen de CDU. Sinds 1977 is hij directeur van het IWG, dat hij in datzelfde jaar oprichtte samen met Kurt Biedendorf. Daarnaast bekleedt hij enkele leerstoelen en zit in verschillende binnen- en buitenlandse denktanks op het gebied van maatschappelijke vraagstukken. Hij heeft een waslijst aan publicaties op zijn naam staan, waarvan ['Die deformierte Gesellschaft'](#) de meest recente is. Hierin vat hij zijn denken van de afgelopen twintig jaar samen.

Als directeur van het IWG, dat de taak heeft middellange en lange termijnontwikkelingen op economisch en maatschappelijk gebied in kaart te brengen en de politiek te adviseren, bevindt hij zich al jaren in de ideale omgeving als het gaat om het denken over de Duitse verzorgingsstaat. Hij heeft zich dan ook ontpopt als fel polemist tegen deze verzorgingsstaat en tegen de politiek die volgens hem te weinig de gevaren onderkent van de naderende vergrijzing en de toenemende werkeloosheid die het huidige systeem onbetaalbaar zullen maken. Miegel typeerde afgelopen zomer in NRC Handelsblad

de huidige situatie als volgt: "Er bestaat in West-Europa een koortsachtige druk om te hervormen. We zitten allemaal in één boot, sommigen zitten voorin, zoals Duitsland en Oostenrijk, anderen achterin. Maar we drijven allemaal naar de waterval toe". Een pessimistische boodschap. Het is dan ook niet verwonderlijk dat Miegel een radicale *Umbau* van de Duitse verzorgingsstaat voor ogen heeft om alle problemen het hoofd te kunnen bieden.

Vergrijzing

Miegel onderscheidt grofweg twee redenen waarom de Duitse verzorgingsstaat in de toekomst onbetaalbaar zal worden. Ten eerste, het huidige systeem wordt gefinancierd door de werkzame mensen, die daarvoor een deel van hun loon afstaan. De productiefactoren kennis en kapitaal worden echter in toenemende mate minder afhankelijk van arbeid. Dit heeft als gevolg dat steeds meer mensen werkeloos en de sociale vangnetten steeds minder financieerbaar worden omdat simpelweg minder mensen hun bijdrage kunnen leveren. En wanneer minder mensen een baan hebben, stijgen de sociale lasten. En wanneer deze stijgen, daalt het aantal vacatures, omdat anders de kosten te hoog worden voor werkgevers. Dit leidt tot een vicieuze cirkel. Miegel verwijt de (huidige) politiek dat deze alleen iets doet aan werkeloosheid als gevolg van conjuncturele schommelingen, oftewel gaat voor kortstondige politieke successen, terwijl de structurele werkeloosheid alsmear op de lange baan wordt geschoven. De tweede reden is de toenemende vergrijzing. In de toekomst zullen steeds minder werkzamen de lasten moeten opbrengen om een steeds grotere groep gepensioneerden te bekostigen. De huidige verzorgingsstaat functioneert alleen bij een jonge, gezonde en werkzame bevolking. Hoe meer een samenleving vergrijst, des te minder functioneert de verzorgingsstaat.

De oplossing ziet Miegel in een ingrijpende hervorming van het sociale stelsel. Een kapitaal- en kennisintensieve economie kan het sociale stelsel steeds minder financieren. Ook fungeert het huidige stelsel als een rem op de algemene ontwikkeling van de economie. De sociale zekerheid dient dan ook in toenemende mate gefinancierd te worden uit belastingen. Als misschien wel de belangrijkste maatregel wil Miegel dat burgers in toenemende mate zelf hun eigen sociale zekerheid gaan financieren. De toekomstige 'kapitaalbasis' voor sociale zekerheid moet ontstaan in het private huishouden en niet in de schoot van de staat. "Das wuchtige Gemäuer des deutschen Sozialstaats muß stein um Stein abgetragen und gleichzeitig ein zeitgemäßes Gebäude auf neuen Grund erricht werden", zo vat hij zijn maatregelenpakket samen. Miegel spreekt de Duitsers hier aan op hun eigen verantwoordelijkheid - "Soziale Sicherheit aus eigener Kraft", aldus zijn (liberale) devies. De Duitsers moeten minder afhankelijk worden van de sociale vangnetten die de overheid hen biedt; de politiek verantwoordelijken en

belangenvertegenwoordigers op hun beurt moeten hun vastgeroeste denkpatronen bijstellen en ingrijpende hervormingen doorvoeren.

BürgerKonvent

De maatregelen die Miegel wil treffen zijn radicaal en gaan een stuk verder dan Schröders huidige [hervormingsagenda 2010](#). Het lijkt dan ook onwaarschijnlijk dat Miegels voorstellen op de korte termijn worden overgenomen door de politiek. De "conservatieve revolutionair" (*Die Zeit*) uit Bonn is zich hiervan bewust, maar het weerhoudt hem er niet van door te gaan met de realisatie van zijn ideeën. Hiertoe heeft hij begin 2003 het zogenaamde [BürgerKonvent](#) opgericht; een burgerbeweging die een platform biedt voor ontevreden burgers die actie willen in plaats van politiek gepraat. "Der BürgerKonvent will das Wollen der Vielen bündeln und ihm Geltung verschaffen", zo schrijft hij in het manifest van het convent, "Klagen hilft nicht weiter. Nur entschiedenes, nachdrückliches Handeln. [...] Wir dürfen uns nicht länger von den Verhältnissen niederdrücken lassen. Wir können und müssen sie ändern. Wie wir künftig leben hängt entscheidend von uns selbst ab."

Het BürgerKonvent heeft reeds in verscheidene steden vestigingen, aangezien er maar twaalf mensen nodig zijn om een afdeling op te richten. Sinds de oprichting hebben zich al 2.500 leden aangemeld, 19 duizend mensen hebben zich geïnteresseerd verklaard en de website trekt gemiddeld 250 duizend bezoekers per jaar. Zij werken Miegels aanbevelingen verder uit. Hiertoe zijn er in het hele land projectgroepen opgericht die zich met vijf thema's bezighouden die samen Miegels ideeën overkoepelen: hervorming van de staat en de federale ordening, economie en arbeidsmarkt, toekomstige hervorming van het sociale stelsel, belastingen en staatsfinanciën en onderwijs.

Op 18 december geeft Miegel een toelichting op zijn ideeën, maar stelt hij vooral het beleid van de regering Schröder aan de kaak. Miegels waarschuwingen bleven lange tijd onbeantwoord. Door de economische recessie, die om maatregelen vraagt, lijkt het tij zich nu te keren. Niet alleen de enkele duizend Duitsers van het BürgerKonvent hebben de vloek op de 'Kassandra' uit Bonn doorbroken, ook de politiek lijkt het belang van zijn opvattingen in te zien. Is Meinhard Miegel enkel een polemist met radicale ideeën? In ieder geval zet hij het debat op scherp, hoe je ook tegen hem aankijkt. Wie weet heeft Miegel nog een paar aanbevelingen op zak voor Balkenende.

Jurjen Slump studeert Geschiedenis aan de Universiteit Utrecht en loopt stage bij de redactie van het Duitslandweb.

[Klik hier](#) voor meer informatie over de lezing van Meinhard Miegel

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/2322/de-missie-van-meinhard-miegel>